

ÚVAHA O KNĚZI PRO 21. STOLETÍ

PETR ŠABAKA

Konstituce Světlo národů (Lumen Gentium) charakterizuje církev jako zárodek a počátek Božího království. Vzhledem k postavení kněze jako reprezentanta církve ve společnosti je to právě on, kdo způsobem svého života zviditelňuje poslání církve velmi účinně. Papež Benedikt XVI. vyzval v září na sympoziu biskupy, aby pomáhali kněžím svým příkladem a přístupem, neboť jejich identita je vlivem sekularizace vystavena těžké zkoušce. Mohou identitu kněze posílit svým přístupem i věřící? Text této úvahy nabízíme do společenství mladých i starších věřících jako podnět k reflexi služby kněží, se kterými se setkávají a tvoří společenství církve. Doporučujeme pracovat s textem po částech a společně hledat odpovědi na otázky, které pohledy se týkají nás všech a jak můžeme kněze v jeho službě podpořit. Cílem tedy není kritizovat službu konkrétního kněze, ale prohloubit s ním společenství.

KNĚZ 21. STOLETÍ

Čtyři roky od svého kněžského a pět let od svého jáhenského svěcení jsem kladně odpověděl na výzvu: „*Načrtni podněty, které by pomohly věřícím lidem reflektovat službu kněze, a to na základě jakési aktualizace přístupů Jana Maria Vianneye ke kněžské službě v jeho době. (...) Církev ho povýšením „na oltář“ uznala jako proroka své doby, který naplnil poslání křesťana a kněze dle Božího plánu. Co v těchto souvislostech napadne tebe jako mladého kněze, který se pohybuje mezi věřícími i lidmi bez daru víry? Jde o podněty v individuální rovině, ale také s širším dopadem na křesťanské společenství, případně na okolní společnost.*“ Je to však nelehký úkol, protože pokusů přiblížit službu kněze bylo a je mnoho od fundovanějších a vyšších autorit, než jsem já. Přesto se pokusím postihnout identitu a úkoly kněze 21. století. Pokusím se zhodnotit to, co považuji za důležité pro dnešní službu kněží v církvi a v občanské společnosti.

KNĚZ JE ČLOVĚKEM A MUŽEM

Na prvním místě bychom měli pečovat o své lidství, které sdílíme se všemi lidmi. Kážeme o důstojnosti člověka, ale je třeba být sám důstojný, tzn. usilovat o spravedlnost, úctu, respekt ke svobodě druhého, vstřícnost, poctivost, vděčnost, diskrétnost. Setkal jsem se s knězem, který, sotva otevře dveře obecního úřadu, začne hartusit, poučovat a dožadovat se služeb, na které nemá právo. Poznal jsem jiného, který se neobtěžuje platit dílo, které si objednal. Bere jako samozřejmost, že pro kostel se dělá zadarmo. Lidé jsou velice citliví na svou osobní důstojnost, na svou svobodu. Jsou často „pomáčkani“ dravostí zaměstnavatelů, zranění různě pokroucenými vztahy, zmatení z návalu mnohdy zbytečných informací. O to více zraňuje, jestliže se k nim kněz chová úplně stejně jako ostatní.

Jako vojenský kaplan sloužím lidem v prostředí, které je přesvědčeno, že kněze nepotřebuje. Musím se snažit s nimi seznámit, nabídnout jim spolupráci, strávit s nimi nějaký čas, vytvořit klima důvěry a nabídnout jim sluch i pro důvěrnější sdělení. Taková služba je založena na osobních vztazích. Když přijedu do nějaké farnosti, kde jsem nikdy před tím nebyl, a usednu do zpovědnice, začnou ke mně přicházet věřící, kteří se zpovídají i z velmi intimních hříchů. Takový vztah je zakotven v instituci. Myslím si, že mnoho kněží si to vždy neuvědomuje. Dnešní kněz by dle mého soudu měl být schopen navazovat a žít osobní vztahy: kamarádství, přátelství. Měl by být natolik srozumitelný, aby mu se zájmem naslouchali i ti, kteří nejsou praktikujícími katolíky. Měl by umět spolupracovat a ke spolupráci vyzývat.

Ve výčtu lidských kvalit jsem zapomněl na dvě důležité: okázalost a skromnost. Kněz dneška by neměl dávat najevo, že je někým vyšším a důstojnějším. Kněz je vysvěcen ke „služebnému kněžství“, a i přesto, že mu byla svěřena charismata pro vedení lidí, pokládá sebe sama za služebníka, a druhé za lepší než je on sám. Společnost si s knězem neví rady, ale vnímá, pokud chce někdo dávat najevo, že on sám „snědl moudrost světa“. Skromnost bych nepletl se

zbláčeností. Není nutné jíst jako sv. Jan Maria Vianney plesnivé brambory nebo chodit v saku, na jehož klopě si druzí mohou přechíst týdenní jídelníček, anebo žít v místnostech, které při prvním pohledu vypadají, jako kdyby tudy prošel zloděj nebo vybuchl granát. Naše okolí je v harmonii s naším vnitřním světem a naopak. Kéž tedy žijeme a vytváříme harmonii, nebo lépe řečeno „symfonii“ svého života. Nadpřirozeno předpokládá přirozeno, přitažlivost naší človičiny pomáhá přitáhnout k Bohu, který s námi sdílí lidství.

Poslední odstavec tématu lidské roviny bych věnoval vztahu k ženám. Buranství, neomalenost až nenávisť vůči ženám do kněžského života nepatří. Ženy nejsou služby, ale „sestry a matky“ (srov. 1 Tim 5, 2). Do našich společenství přichází více žen než mužů. Proč? Proč muži nenachází cestu do církve? Možná proto, že zde nenachází odpovědi na svá hledání. Říká se, že církev v naší zemi je „babská“. Jsme-li pastýři a kazatelé, měli bychom se trápit otázkou, co změnit na našich zženštilých postojích a slovech. Jak oslovit muže, aby se stali znovu hybnou silou našich společenství.

ZAMILOVANÝ DO KRISTA

Alfa i omega našeho života je Kristus. On nás povolal, on nás přitáhl, on nás vybavil a dále nás doprovází na každém kroku, ať jdeme kamkoli, ať děláme cokoli. Nikdy bychom neměli zůstat dlouho vzdáleni od této studnice živé vody. A znamená-li modlitba uskutečňování vztahu s Kristem, pak bychom se měli modlit bez ustání. Měli bychom dovolit Kristu dívat se nám „přes rameno“, naslouchat našim slovům či jít vedle nás. Říkám tomu mystika všedního dne. Sdílíme tento způsob duchovního života se všemi křesťany, ale jako kněží ještě vedle toho svým specifickým způsobem. Dal by se přirovnat k manželskému vztahu.

Bůh se vtělil. To je vedle tajemství vzkříšení a spásy snad nejdůležitější pravda naší víry. V evangeliích potkáváme Krista, který žil náš život a podobal se nám ve všem, kromě hříchu (IV. eucharistická modlitba). S jeho božstvím problémy nemáme, ale na jeho lidství a zvláště na přístup, jakým ho projevoval, zapomínáme. Pozorujeme Ježíše, jak jedná taktně, jak je soucitný a plný zájmu o všechno dobré, jak nepolitikaří, nemlží, respektuje odlišný názor a nechává prostor pro růst, zrání, změnu smýšlení. Nemanipuluje, netlačí, nevynucuje si pozornost. Není panovačný, byť zastupuje Nebeského Otce, Stvořitele nebe i země a Pána veškerenstva. Doprovází. Co znamená doprovázet? Představme si babičku jdoucí těžce o berlích. Chceme-li ji doprovázet, tak i když jsme schopni běžet, musíme krok zvolnit a jít vedle ní. Tentýž princip platí pro duchovní doprovázení. Kristus ho ctil, ctíme Krista.

ZAMILOVANÝ DO CÍRKVE

Jsem si jist, že jsme se všichni setkali se svatostí církve i hříšností jejích členů. Na prvním místě s hříšností vlastní. Přesto jsme s církví zasnoubeni, protože je mystickým tělem Kristovým. Kněží denně stojí v centru společenství církve, ze kterého přinášíme za Boží lid

a spolu s ním prosebné i děkovné modlitby. Stali jsme se viditelnými reprezentanty celého společenství až natolik, že nás okolní společnost ztotožňuje s církví. Z toho vyplývá několik skutečností.

Nehlásáme sami sebe, ale Krista. V praxi to znamená, že se soustředíme na to podstatné: Písmo svaté, církevní dokumenty, liturgie, láska k biskupovi (nejen loajalita), přítomnost ve svěřeném společenství.

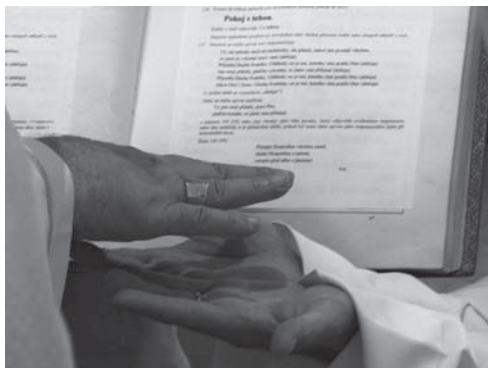

Foto: Antonín Forbelský

Horlivosti v meditaci a studiu Bible není nikdy dost. Lakmusovým papírkem poctivosti naslouchání Božímu slovu je to, že k nám čas od času promluví, dotkne se nás, vyburcuje nás z duchovní ospalosti, stane se nám inspirací, podnítl v nás touhu rozdělit se s druhými.

Lex orandi – lex credendi. Liturgie je dalším „místem“, kde je uloženo bohatství církve. Při slavení liturgie se asi nejmarkantněji manifestuje naše kněžská služba. Nemám však na mysli pouhé úzkostné dodržování rubrik, ale ducha liturgie, liturgickou spiritualitu. Při liturgii má být naplněno naše lidství a zaměřeno ke svatosti. Liturgické shromáždění by mělo být naplněno svěžím Duchem, radostí ze setkání, pokojem, který dodává sílu do všednodenního úsilí. Kněz by měl být fascinován liturgií. Měl by neustále hlouběji promýšlet její gesta, její projevy, bohatství. A k tomuto zapálenému ohni by měl zvát ostatní. Ale znovu opakuji, že nestačí učit věřící „jak“ mají slavit, ale „co“ slaví, co vyjadřují jejich postoje, slova, gesta.

Platí to i o svátosti smíření, kterou často slavíme ve spěchu, mechanicky, plytce. Budeme-li chtít něco zásadního proměňovat v našich farních společenstvích, pak máme příležitost začít právě ve způsobu slavení liturgie svátosti smíření. Vždyť kam se vytratilo Boží slovo, které předchází našemu vyznání? Vždyť kajník musí být přitahován Bohem. Zpověď „z rychlíku“, byť platná, není místem skutečného kultivování vztahů, ale jen automatem bez kousku srdce.

Podle dokumentu Presbyterorum ordinis vytváří kněží mezi sebou společenství (presbyterium) a jáhni (diakonát). Obě tyto služby se vzájemně doplňují a setkávají ve službě biskupa. Biskup je bratr v kněžství a otec v biskupské službě. Děkuji Bohu, že mi dal poznat biskupy, které mohu oslovit „otče biskupe“ a ne jen formálně „pane biskupe“. Jsem šťastný, že se o mne zajímají a že i o mě pečují jako pastýři. Mám k nim důvěru. Vyprošuji všem biskupům milost laskavého otcovství, trpělivost s našimi nedokonalostmi, spravedlnost a pevnost v rozhodnutích.

Když jsem se stal knězem, tvrdil jsem a dnes to opakuji, že jsem nebyl svěcen k podivínství a poustevnictví, ale ke kněžství. Pokud mezi sebou nebudeme prožívat hluboká přátelství, budeme je hledat jinde. Mít za přátele kněze je pro zdravou kněžskou službu sebezáchovné. Jakmile zůstaneme sami, deformujeme a staneme se snadnějším kořistí zlého.

Svěřím se ještě s jednou bolestí, kterou je nepřítomnost kněze uprostřed svěřeného společenství (např. farnosti). Známany mnoho kněží, kteří odbudou nedělní mše a pak na půl týdne odjedou kamsi ... Jak takový kněz pozná věřící? Že nejsou? Ale kněz cítí zodpovědnost i za ty, kteří do kostela nechodí. Poznávám to zvlášť citelně ve své službě vojenského kaplana. Prvořadé je totiž „služba přítomnosti“.

Jsem uprostřed lidu, který Boha často nezná. Modlím se zde, zvu Krista do tohoto prostředí. Snažím se naslouchat potřebným, ať je to malichernost nebo důležitá věc. Mám touhu, aby se z nepřátel stali sympatizující, abych dokázal vlažné povzbudit, kolísající podepřít. Doprovázet. Jak bych k tomu mohl přispět, kdybych byl stále pryč? Když ve farnosti jsou takřka nulové duchovní aktivity, jsou přeci různé občanské, spolkové, kulturní. Ve všech má kněz prostor pro hlásání lidskosti a ve druhém kroku i evangelia. Nepřítomnost kněze ve farních společenstvích je naším velikým pokušením

RADOSTNÝ SLUŽEBNÍK

„Radost Ducha Svatého“ (srov. 1 Sol 1, 6) je jedním z mých velikých témat. Občas s oblibou říkám, že věřící trpí, pokud se setkají s nakyslou nebo nevraživou tvář u oltáře, kam chtěli položit svá trápení a nalézt pokoj a důvody naděje. Radost, o kterou mi jde, nemá nic společného s rozverným, žoviálním nebo „juchajícím“ postojem, ale týká se pokoje. Pokoj činí tvář zářivou a radostnou. Radost je přetékající veličina, chce se sdílet, je nakažlivá. Kněz by měl usilovat o pokoj, z něhož vzkvétá radost. Kdo jiný než kněz by měl být pravdivý. Nepřetvařovat se. Truchlit, má-li důvod, radovat se, má-li příčinu. Jsou však chvíle, kdy slouží. Předstupuje před druhé, kteří potřebují povzbudit, a ne ještě více udupat.

MILOSRDENSTVÍ CHCI A NE OBĚT

Schoval jsem si až na závěr svého objemného článku téma milosrdenství. Jsem šťastný, že nejsme soudci lidí. Naše spravedlnost je příliš malá a nedokonalá. Jako kněží jsme služebníky Božího milosrdenství. Služebníky, ne pány. S bázní Boží přistupujeme k tajemství smíření. Proč? Protože i nám bylo odpuštěno a je odpouštěno. Víra je velmi dynamický vztah. Cílem lidského života je poznání Boha a přijetí jeho milosti. Ale Bůh má v rukou lidské cesty, které jsou často jiné než naše. Měli bychom se radovat z každého lidského krůčku vstříc Bohu. Osobodí nás to od pokušení manipulace. Jestli nějaký člověk dnes odmítne, neznamená to, že jeho rozhodnutí je definitivní. Jestliže se dá najmout na Pánovu vinici „jen“ na poslední hodinu svého života, Bohu díky. Jestliže umírá a ještě stále zakoušíme pochybnost jeho spásy, není ztracen. O jeho spáse či zavržení rozhodne někdo jiný a podle svých pravidel.

SVATÝ JAN MARIA VIANNEY

Pokusíme se nyní pohlédnout na život sv. Jana Maria Vianneye. Svou lidskou formaci získal v rodině: práce, modlitba, příklad kněze. Žádný světec není osamocený ostrov, ale je „plodem“ vztahů. Prostředí přijetí, laskavosti a dobrého příkladu mu bylo kolébkou svatosti. Jeho touha po kněžství byla jednoduchá, nekomplikovaná. Poznal cíl, i když si jistě nedokázal představit, co ho bude čekat. Chtěl se stát knězem, následovat Pána, ale kam, to nechal na něm.

Příklad kněží hrál v jeho životě velkou roli. Přímluva a účinná pomoc augustiniána otce Balleyho byla náповědou k osobní spiritualitě a pastorační péči mladého kaplana Vianneye. Jan Maria začal nejprve pracovat na sobě, toužil po dokonalosti, prohluboval svou modlitbu. Miloval lidi, naslouchal jim. Jeho slova byla vždy jednoduchá a srozumitelná. Nebál se ideálů a výzev. Jeho sen o obrácení farnosti v Arsu se s Boží pomocí stal skutečností. Ačkoli se Jan Maria cítil nehoden, z poslušnosti vůči Bohu a církvi trpělivě sloužil tam, kam byl poslán. Prožíval boje a zkoušky, ale snažil se nebojovat sám, ale svěřit se Bohu. Důrazem jeho pastorační práce bylo kázání a katecheze, smíření a časté přijímání eucharistie.

TŘI PILÍŘE

Článek, který právě dočítáte, si nenárokuje ucelenost tématu „Kněžství dnes, podle vzoru sv. Jana Maria Vianneye“, jako spíše osobní reflexi kněze, který byl poslán z nitra církve na její periferii, kde se střetává s občanskou společností. Na této hranici žije mnoho lidí, kteří sympatizují s evangeliem nebo kteří jsou ochotni spolupracovat a sdílet rozmanité hodnoty. A kněz je v této společnosti vážen a přijímán s úctou, neztrácuje-li, neodsuzuje-li, ale chová-li se lidsky a vstřícně. Společnost potřebuje naplnit svůj duchovní rozměr. Ale když jí ho nepomůžeme naplnit evangeliem, obrátí se jinam a zároveň ho až po okraj haraburdím, které se těžko odklízí.

Modlitba, společenství a služba milosrdenství jsou tři nezastupitelná poslání církve. Kéž nejen kněží, ale i všichni věřící, kteří s kněžími spolupracují a vzájemně doplňují svá poslání, prosí Ducha Svatého, aby se stal silou, která dokáže poslání církve uskutečňovat.

npor. ThBc. Petr Šabaka je knězem Královéhradecké diecéze a t. č. vojenským kaplanem VSS a VOŠ Ministerstva obrany v Moravské Třebové.

BOŽÍ KRÁLOVSTVÍ V MODLITBĚ „OTČE NÁŠ“

Miloslava Popilková

Bez nadsázky lze říci, že každý křesťan, který se denně modlí modlitbu „Otče náš“, také denně prosí o příchod Božího království. Co si však za těmito slovy představuje? Domnívám se, že kdybychom se jednoho každého zeptali, dočkali bychom se nejrůznějších odpovědí. My se budeme zabývat zvláště těmi, které chápou celou modlitbu Páně v kontextu prosby o příchod Božího království, jako např. otcové pouště: „Dokonalá modlitba je předchutí Království. Modlit se znamená stávat se podobným Bohu, mít účast na Bohu – Lásce, být s Bohem sjednocen láskou tak pevně, jak jen je to možné. Takto chápáná modlitba je opravdu cíl, tak jako Království.“¹ Jednotlivé části článku představují kroky pro zpracování tématu v katechezi. V části I. se účastníci věnují dvěma evangelním textům Modlitby Páně, porovnají je a seznámí se s jejich určením. V části II. je ukázáno chápání Božího království v dějinách církve, což se odráží i ve výkladech modlitby Páně. K této části je připraven pracovní list. Ve třetí části jde o porozumění celé modlitbě jako prosbě o příchod Božího království. Tato část nabízí tři možné přístupy. V závěru pak autorka zmiňuje i několik dalších podnětů. Článek je doplněn dvěma pracovními listy a podrobnějším exegetickým komentářem, které jsou ke stažení na internetových stránkách.

I. BIBLICKÉ POSELSTVÍ MODLITBY „OTČE NÁŠ“

Modlitba Páně se nachází na dvou místech Nového Zákona. Každý evangelista ji uvádí v jiné souvislosti. U Lukáše je součástí rozsáhlejší nauky o modlitbě, u Matouše je příkladem pro modlitbu Ježíšových učedníků. Matouš má delší znění modlitby než Lukáš. „Podle všeobecného chápání se Lukášův text přibližuje formě modlitby, kterou lze přisoudit Ježíši.“²

Podle exegetů má modlitba Páně v Matoušově evangeliu židovské podání a byla zřejmě určena křesťanům obráceným ze židovství.³ Zajímavé je její porovnání s židovskou mod-

litbou Osmnácti požehnání (Amida). **Ústřední prosbou Matoušova podání modlitby „Otče náš“ je prosba „Přiď tvé království“** (srov. Sacra Pagina, s. 122).

Lukášovo podání se někdy nazývá modlitbou Páně pro pohany. Zní jako prostá série pěti žádostí. První dvě se týkají Boží svatosti a ustanovení Božího království. Následující tři prosby se týkají potřebného zajištění, odpuštění hříchů a oproštění od zkoušek. Pro Ježíšův obraz Boha je typické oslovení „Otče“, aramejsky „Abba“. Toto oslovení bylo v tehdejší židovstvu známo, ale nebylo obvyk-

lé pro židovskou modlitbu k Hospodinu. Ježíš vychází z důvěrného vztahu k Bohu jako Otci. Prosba, aby sám Bůh posvětil své jméno a nechal přijít své království, se zakládá na vyznání všemohoucnosti Boha Stvořitele, který se světu a lidem ukazuje ve své slávě.

Další porovnání exegeze obou modliteb a z toho vyplývajících souvislostí naleznete v pomůcce, kterou uveřejňujeme na www.cestykatecheze.cz.

II. POJETÍ BOŽÍHO KRÁLOVSTVÍ V DĚJINÁCH CÍRKVE

Modlitba Páně patří spolu s Vyznáním víry k tzv. Pokladům církve, které církev předává katechumenům a které tvoří základ obsahu katecheze. V praxi se setkáváme s celou řadou přístupů, kterými je modlitba „Otče náš“ a prosba „Přiď království tvé“ interpretována. Tyto přístupy mají historické kořeny a je žádoucí, aby se v nich katecheta alespoň rámcově orientoval (upřesním níže). Seznamme se s nimi:

V dějinách církve se teologie stavěla k otázkám o Božím království různě. Podrobně o tom referuje přední znalec rabínské literatury a novozákonní bibliistiky prof. Benedict T. Viviano OP v knize *Království Boží v dějinách*⁵. Autor považuje myšlenku příchodu Božího království (dále BK) na zemi **za centrální část Ježíšovy zvěsti** a v této souvislosti si klade několik otázek, na které hledá odpovědi, jak se vyskytovaly v dějinách teologie a církve.

První otázka zní: Jaký je význam pojmu Boží království? Podle Viviana se definici pojmu nejvíce blíží sv. Pavel v Ř 14,17: „Vždyť království Boží není o tom, co jíte a pijete (tedy v rituálně čistých pokrmech a nápojích), nýbrž ve **spravedlnosti, pokoji a radosti z Ducha Svatého**“. To platí jak pro jedince, tak pro společnost, a v každé době má své konkrétní vyjádření.

Další otázky, které můžete chápat jako podněty pro katechezi, zní⁶:

- Kde bude BK uskutečněno? (základem odpovědi jsou Dan 7,14 a J 18,36)
- Kdy k tomu dojde? (odpověď vychází z Pánova pokynu modlit se za příchod Božího království)
- Kdo ho prosadí? (podle Dan 7 to bude Syn člověka. Biblista Viviano odvozuje, že je totožný se vzkríšeným Ježíšem)
- Jaká je naše úloha? (vyplývá z modlitby Páně: modlit se za něj a připravovat se na jeho příchod – jak? Odpověď hledejte v blahoslaivenstvích a v odstraňování překážek k uskutečnění Boží vůle).